

Aleksandra Dymek

Metapoznawcze Ja i jego założenia teoretyczne a rzeczywiste konstrukty

STRESZCZENIE

Metapoznawcze Ja to umiejętność trafnego dostrzegania tendencyjności we własnym zachowaniu. Jest to model Brycz (2012) wynikający z założeń teoretycznych, zweryfikowanych przez kompetentnych sędziów. Choć daje to solidną podwalinę do wnioskowania na temat przedstawianego przez autorkę konstrukt, to jednak adekwatność modelu nie została do tej pory zweryfikowana poprzez bezpośrednie zestawienie MJ z przystosowawczymi cechami funkcjonowania człowieka, które stanowią wspomnianą podstawę teoretyczną. Dlatego też prawdziwym celem badania staje się porównanie założeń teoretycznych doboru odchyleń od racjonalności do konstrukt metapoznawczego Ja (wyłonionych przez sędziowanie) z realną oceną nasilenia pozytywnych korelacji między MJ a innymi przystosowawczymi cechami człowieka, jak dystans wobec Ja, czy zdolność do odraczania gratyfikacji. Innymi słowy głównym celem jest weryfikacja pozytywnego związku pomiędzy metapoznawczym Ja a samowiedzą, samoregulacją, dystansem do Ja, moralnością i odraczaniem gratyfikacji. Ponadto zostanie przeanalizowana ewentualna rola płci dla wymienionych zmiennych oraz związek MJ z pozostałymi cechami, takimi jak sprawczość, niepoohamowana sprawczość, niepoohamowana wspólnotowość, style humorów, czy różne strategie radzenia sobie ze stresem. Zatem celem mojej pracy jest poszerzenie wiedzy o konstrukcie, ale również i rozważenie spójności teoretycznej otrzymanych wyników związanych z modelem.

Przeprowadzono internetowo badanie kwestionariuszowe na próbie $N = 1016$ osób różniących się pod względem płci, wieku, wykształcenia i miejsca zamieszkania. Użyto następujących narzędzi: MJ-24 (H. Brycz, R. Konarski, 2016), Skalę ISW (N. Ghorbani, P.J.

Watson, M.B. Hargis; polska adaptacja: A. Pilarska, 2016), Mini-COPE – Inwentarza do Pomiaru Radzenia Sobie ze Stresem (C.S. Carver; polska adaptacja: Z. Juczyński, N. Ogińska-Bulik, 2009), Kwestionariusza Stylów Humoru (R. Martin, P. Puhlik-Doris, G. Larsen, J. Gray, K. Weir; polska adaptacja: E. Hornowska, J. Charytonik, 2011), Skale Sprawczości i Wspólnotowości (B. Wojciszke, M.A. Szlendak, 2010), Skale Niepohamowanej Sprawczości i Niepohamowanej Wspólnotowości (B. Wojciszke, M.A. Szlendak, 2010) oraz Kwestionariusz Odraczania Gratyfikacji (wersja KOG-10) (M. Hoerger, S.W. Quirk, N.C. Weed; polska adaptacja: A. Dymek, P. Jurek, 2018 – adaptacja tej metody do warunków polskich była wstępnym oraz ważnym elementem mojego doktoratu).

Korelacja r -Pearsona wykazała istotną statystycznie zależność między metapoznawczym Ja a innymi zmiennymi, poza dystansem do Ja (humorem w służbie ego). MJ koreluje najsilniej, choć wciąż na poziomie umiarkowanym, z moralnością (wspólnotowość) oraz samoregulacją (poszukiwanie wsparcia). Reszta korelacji metawiedzy Ja ze zmiennymi wynikającymi z modelu Brycz jest na dość niskim poziomie. Kobiety uzyskiwały wyższe wyniki w zakresie metapoznawczego Ja, samoregulacji (aktywne radzenie sobie oraz poszukiwanie wsparcia) i odraczania gratyfikacji, a mężczyźni wykazali się lepszym dystansem do Ja. Samowiedza i moralność okazały się być niewrażliwe na płeć.

Głębiej zbadano naturę relacji metawiedzy Ja z odraczaniem gratyfikacji, uwzględniając jego zróżnicowanie na pięć różnych sfer życia człowieka w myśl modelu Hoerger, Quirk i Weed (2011). Okazało się, że pozytywna i istotna statystycznie korelacja występuje w przypadku domeny społecznej, fizyczności i osiągnięć, przy czym związek z dwiema ostatnimi jest bardzo niski.

Sprawczość okazuje się korelować z metapoznawczym Ja słabo, lecz istotnie statystycznie. Silniejszą korelacją cechuje się związek niepohamowanej wspólnotowości z

metawiedzą Ja. Niepohamowana sprawczość nie wykazuje istotnego statystycznie powiązania z wglądem w swoją tendycyjność.

Po zestawieniu MJ ze wszystkimi stylami humoru okazało się, że wszystkie korelacje są niskie, choć istotne statystycznie, z wyjątkiem wspomnianej już korelacji MJ z humorem w służbie ego. Ponadto humor agresywny, jako jedyny wykazał negatywną korelację z metapoznawczym Ja.

Po rozległej analizie eksploracyjnej wartością prezentacji jest pozytywna i istotna statystycznie korelacja pomiędzy metapoznawczym Ja a mniej pozytywnymi strategiami radzenia sobie, czyli zachowaniami unikowymi i bezradnością. Zwrot ku religii, akceptacja i poczucie humoru (w formie strategii radzenia sobie ze stresem) nie korelują istotnie z MJ.

Na koniec zweryfikowano dwa modele mediacji, w których mediatorem jest wspólnotowość dla następujących związków: MJ – poszukiwanie wsparcia i MJ – humor agresywny. Oba modele okazały się istotne statystycznie, a wspólnotowość dla pierwszego związku okazała się mediatorem częściowym, a dla drugiego mediatorem całkowitym.

Mając na uwadze pewne ograniczenia przeprowadzonego badania i dość niski poziom istotnych korelacji, można wciąż pokusić się o wniosek, że w wynikach ukazał się społeczny charakter metapoznawczego Ja, zatem w tym kontekście potwierdził się przystosowawczy charakter tego modelu. Najprawdopodobniej z tego też powodu wyniki korelacji z poszczególnymi głównymi zmiennymi nie są jednakowo silne, jako, że właściwie poza moralnością (wspólnotowością) i samoregulacją – poszukiwaniem wsparcia, reszta głównych cech jest bardziej zorientowana na Ja. W związku z tym wyniki te z jednej strony podważają założenia modelu Brycz, ale z drugiej strony potwierdzają je, stawiając społeczny aspekt na pierwszym miejscu. Co więcej, w wypadku metapoznawczego Ja najprawdopodobniej mamy do czynienia z taką sytuacją, w której wspomniane cechy bardziej związane z Ja mają i tak za zadanie przynieść korzyści innym ludziom, przez wspomnianą prospołeczną orientację

samego konstruktów. Wymagane są dalsze badania w tej kwestii. W dalszych analizach zaobserwowano tę samą tendencję, zatem korelacje były istotne między MJ a konstruktami o społecznym charakterze, co dodatkowo potwierdza wysnuty wniosek w kontekście wyników ściśle dotyczących modelu Brycz.

Słowa kluczowe: metapoznawcze Ja, samowiedza, samoregulacja, moralność, dystans do Ja, odrzucanie gratyfikacji